

L-ILSIEN MALTI U L-GWERRA

Habib tiegħi dan l-aħħar kitibli: "*Il-lum mhux żmien li noqogħdu nohlu hinna wara l-Ilsien Malti. Il-ħsieb ewlieni tagħna l-lum għandu jkun kif ser neqirdu darba għal dejjem l-egħdewwa li wasluna f'tliġrib tal-biża'.*" Fil-waqt li nilqa' bil-qalb il-fehma tal-ħabib tiegħi bħala l-fehma ta' wiehed li jixtieq jara l-Imperu Inġliż jirbaħ, ma nistax naqbel miegħu li, għax ninsabu fi żminijiet koroh, il-kawża tal-Lsien Malti għandna nqegħduha fil-ġenb. Dan qatt u qatt! Jekk nagħtu ħarsa lejn l-imghoddi u nistudjaw il-ħajja letterarja, pulitka u soċjali f'pajjiżna naraw li, kemm-il darba nwarribu l-Ilsien Malti, inkunu qegħdin nagħtu rebħa morali lill-egħdewwa. Wiehed mill-ħsiebijiet ewlenin tagħna l-lum għandu jkun u jibqa': il-kobor ta' Lsien art twelidna, għaliex b'hekk inkunu diġa kisserna waħda mill-armi ħorox li nqded bihom f'pajjiżna l-egħdewwa tagħna sa minn bosta snin ilu.

L-EDUKAZZJONI U L-MALTI

Il-'Għaqda' tagħna f'ittra li baġtet lill-Onor. Dr. Alb. V. Laferla, O.B.E., LL.D., Direttur tat-Tagħlim, fissritlu l-ewwelnett ix-xewqa biex l-Ilsien Malti jibda jintgħallem fil-klasijiet kollha tal-Liċeo u ta' l-Iskejjel Sekondarji; it-tieni, biex iqawwi l-qalb u jagħti l-għajnuna li jista' lill-kittieba tagħna; u fl-aħħarnett biex fil-għażla tal-għalliema tal-Malti jieħu l-parir tal-"Għaqda" li fiha tiġbor l-awtoritajiet l-aktar kompetenti dwar l-Ilsien Malti. Din l-ittra qiegħda f'lokha ħafna, u nixtiequ li d-Direttur tat-Tagħlim, li hu wiehed miż-żewġ Presidenti tal-'Għaqda', jixtarrha u jagħti kasha sewwa. Ma nistgħux nifhmu kif fl-ewwel klassijiet tal-Liċeo l-Malti qatt ma ntgħallem. Ahna jidhrilna li mhijiex pulitka tajba dik li tifel li jkun tgħallem il-Malti mhux ħażin fl-Iskejjel elementari, malli jidhol il-Liċeo dak li jkun tgħallem jinsieh, għax ma jergax jaqbad jitgħallem il-Malti ħilief meta jkun fir-raba' klassi. Mhix ħaġa iebes li titla' sellum skala skala imma, minn naħa l-oħra, issib diffikultajiet kbar meta tiġi biex titla' erba' jew ħames skali f'daqqa.

INQAWWU QALB IL-KITTIEBA TAGĦNA

Ħaġa oħra laqitna: l-għalliema tal-Malti. Ahna ma nistgħux nifhmu l-għala Dr. Alb. V. Laferla dejjem warrab lill-

aħjar kittieba tagħna. Hadd aħjar minnhom ma jista' jgħallem l-Ilsien Malti u l-letteratura tiegħu. Għax, jeħtieġ nifhmuha, li t-tagħlim tal-Malti ma għandux ikun tagħlim ta' grammatka biss: hemm letteratura x'wiehed jgħallem. U min jista' jgħallimha aħjar u aqwa minn dawk stess li qegħdin jaħdmu biex ikabbruha u jxerrduha? Minbarra dan tkun ħaġa f'lokha li fil-għażla tal-għalliema tal-Malti jittiehed il-parir ta' l-aqwa awtorità dwar l-Ilsien: il-'Għaqda tal-Kittieba tal-Malti'.

IL-MALTI FL-UNIVERSITÀ

Fl-Università l-Malti miexi 'l quddiem ġmielu. Bil-ħila u bl-enerġija ta' Professur żagħżuġħ l-Ilsien ħa xejra ġdida għal kollox, u l-istudenti qed isibu li t-tagħlim tal-Malti għandu l-ġmiel, il-qawwa, u s-seħer li jiġbed, daqs it-tagħlim ta' ilsna oħra. It-tagħlim hu mqassam (a) letterarju (b) akkademiku. Il-'Ward ta' Qari Malti' (it-tielet ktieb), miġbur mill-Professuri P.P. Saydon u Ġ. Aquilina, 'Il-Fidwa tal-Bdiewa' ta' A. Cremona, 'Metrika Maltija, ta' K. Vassallo, 'Ħelsien' ta' Ġużè Bonnici, u l-'lectures', mibnija fuq sisien xjentifiki, li jhejji l-Professur in-nifsu, huma, fihom in-nfushom, matmura ta' tagħlim mill-aqwa.

IL-MALTI FIL-'MATRIKOLA'

Il-Malti fl-eżami tal-Matrikola qiegħed, minn sena għal oħra, jogħla u jikber. Il-karti li qed jingħataw huma mibnija fuq (a) letteratura (b) fonetka (c) lingwistika, li, kif nistgħu naraw huma ta' interess ġenerali u ta' siwi kulturali. Minn hawn tiġi l-ħtieġa ta' tagħlim għoli fl-iskejjel elementari u sekondarji, u fil-Liċeo, u ta' surmastrijiet li jkollhom kultura tal-Ilsien Malti, surmastrijiet imrawma ġmielhom fil-letteratura tagħna, u li jafu xi ħaġa iżjed minn ortografija. Is-surmastrijiet tal-Malti ma għandhomx jintefgħu jgħallmu huma minn huma, bħalma ma jintefgħux addoċ is-surmastrijiet ta' ilsna oħra. Hemm bżonn xi awtorità kompetenti (bħalma, nerġgħu ngħidu, hi l-'Għaqda tal-Kittieba tal-Malti') li taf tgħid u tagħżel min jista' jgħallem il-Malti l-aħjar. Dan għidnieh għall-ġid u l-kobor ta' Lsien.

****